

Saksbehandler: John Arve Hveding

Kommunedirektør/rådmann: Vibeke Vikse Johnsen

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
017/22	Hovedutvalg oppvekst og kultur	27.04.2022
046/22	Formannskapet	02.05.2022
044/22	Kommunestyret	09.05.2022

Plan for ivaretagelse av skipsgravene ved Karmsundet

Rådmannens forslag til vedtak:

Karmøy kommunestyre ønsker økt fokus på de glemte skipsgravene på Storhaug og Grønhaug, og har som målsetting å gjenreise disse slik de en gang har sett ut.

Karmøy kommunestyre vedtar plan for ivaretagelse av skipsgravene ved Karmsundet.

Kostnadene for 2022 dekkes innenfor vedtatt rammer, mens kostnadene for 2023 og 2024 må innarbeides i kommende budsjetter.

Hovedutvalg oppvekst og kultur 27.04.2022:

Behandling:

Rådmannens innstilling enstemmig vedtatt.

HOK- 017/22 Vedtak:

Karmøy kommunestyre ønsker økt fokus på de glemte skipsgravene på Storhaug og Grønhaug, og har som målsetting å gjenreise disse slik de en gang har sett ut.

Karmøy kommunestyre vedtar plan for ivaretagelse av skipsgravene ved Karmsundet.

Kostnadene for 2022 dekkes innenfor vedtatt rammer, mens kostnadene for 2023 og 2024 må innarbeides i kommende budsjetter.

Saksutredning

Bakgrunn for saken

I budsjettet for 2021 ble det avsatt kr 50 000 til utarbeidelse av en plan for ivaretagelse av skipsgravene ved Karmsundet. Vedtaket hadde også et verbalt punkt som danner mandatet og planen:

Avaldsnes – Maktens havn: Haugalandet markedsføres bredt som Homeland of the Viking Kings. Rikssamlingsjubileet som planlegges i 2022 gir oss en mulighet til å løfte fram kongegravene på Storhaug, Gunnarshaug og Grønhaug. Dette er gravsteder for småkonger som hersket i regionen før Harald Hårfagre samlet Norge til ett rike. Kommunestyret ønsker økt fokus på disse glemte skipsgravene, og har som målsetting å gjenreise gravstedene slik de en gang har sett ut. Dette er

av nasjonal interesse. Kommunestyret ber rådmann utarbeide plan for finansiering, skilting, informasjonstavler og verdig bevaring av disse kulturminnene.

Storhaug og Grønhaug

To av Europas 14 kjente skipsgraver med kongelige begravelser fra vikingtid ligger ved Karmsundet. Det er Storhaug og Grønhaug, og er Skandinavias eldste skipsgraver. Skipene ble utgravd rundt 1900, men kom i skyggen av de berømte Oseberg og Gokstad utgravningene i Vestfold.

Grønhaug ble utsatt for rituell åpning kort tid etter gravleggingen, mens Storhaug var blitt utsatt for jordhungrige bønder på 1800-tallet. Gravgodset som var igjen, viste likevel at Storhaug og Grønhaug hadde vært like rikt utstyrt som skipsbegravelsene Oseberg og Gokstad.

Skipsgraven Storhaug ble åpnet i 1886. Den ligger på gården Gunnarshaug der det i sin tid var hele 14 gravhauger. Før bøndene begynte å kjøre jord fra haugen, var den mellom 40 og 50 m i diameter og

5 – 6 m høy. Skipsgraven Storhaug ligger inne på et privat område med industri, har det vært utfordrende å drive skjøtsel eller formidling av historien omkring skipsgraven. Det er heller ikke satt opp informasjonsskilt.

Grønhaug ble åpnet i 1902. Gravhaugen ligger i utkanten av Blodheia, i et tett trafikkert område, like nord for Bø ungdomsskole. Hagen var ca. 30 m i diameter og 4 m høy, men har trolig vært høyere.

Da graven ble åpnet, fant man et skip som var 15 m langt og 3 m bredt hvor fyrsten lå på Dundynen omgitt av billedvev med figurer. Det er også funn av engelske glassbeger, noe vitnet om stor luksus. Karmøy kommune eier verneområdet med gravhaug.

Skipsgravene og dagens situasjon er nærmere beskrevet i planen. Det er avholdt møte med grunneier for skipsgraven på Storhaug, hvor de ble gjort kjent med at det skal utarbeides en plan.

Formidling og reiseliv

Planen inneholder forslag til ulike tiltak som kan gjøres for å bidra til økt fokus på formidling til både lokalbefolkningen og tilreisende. Vikingskip er det fremste symbolet for vikinger og viktigtid. Gjennom ny forskning er og vil disse skipene få mer og større oppmerksomhet i tiden som kommer. Gjenoppbygging av gravhaugene, tilrettelegging av landskapet omkring og formidling av skipenes historie vil være et positivt bidrag til videreutviklingen av reiselivet i regionen og styrke Homeland of the Viking kings.

Maktens Havn

«Avaldsnes – Maktens Havn» er et samarbeid mellom Stavanger maritime museum, Arkeologisk museum, Avaldsnesprosjektet, Saga Subsea og Geopluss. Som endel av prosjektet ønsker Arkeologisk museum å se på Storhaug og andre gravmonumenter ved Karmsundet. Prosjektet vil først gjennomføre geofysiske undersøkelser og prøvegravninger, for så å foreta ettergravning av Storhaug. Dette kan gi ny kunnskap både om vikingskipsteknologi og om Avaldsnes og Haugalandets rolle i rikssamlingsprosessen. Deretter kan Storhaug gjenoppbygges for å bli en storstilt vikingattraksjon.

Forslag til tiltak

De aktuelle tiltakene for skipsgravene Storhaug og Grønhaug omfatter forskning, arealavgrensning, tilrettelegging, skjøtsel og formidling som er beskrevet nærmere i planen under pkt 8 i planen.

Grønhaug kan fremdeles gjenkjennes som gravhaug selv om den ikke har sin opprinnelige høyde. I denne planen anbefales det ikke ettergravning og rekonstruksjon av Grønhaug, men dette er noe som kan vurderes i framtida. Det foreslås i stedet at området rundt avgrenses, tilrettelegges,

skjøttes og formidles på best mulig måte slik at gravhaugen kan bli et attraktivt besøksmål.

Storhaug, kan i dag ikke gjenkjennes som gravhaug og det er ingen informasjonsskilt. Haugen ligger ved et industriområde og har samme private eiere som industriområdet/næringsområdet. Det bør være et framtidig hovedmål å gjenreise Storhaug som et monument over begynnende rikssamling og tusenårig skipsteknologi. Det vil kreve stor forskningsmessig, økonomisk og politisk innsats før Storhaug kan bli en så verdig vikingattraksjon som kongegraven fortjener. Før haugen kan gjenreises, må det gjennomføres et forprosjekt og arkeologiske utgravninger. Disse undersøkelsene kan gjøres i forbindelse med et påbegynt forskningsprosjekt tilknyttet «Avaldsnes - Maktens Havn». Det må også inngås en bærekraftig avtale med grunneiere.

Om det etter gjennomført forprosjekt blir besluttet at Storhaug ikke skal utgraves og gjenreises, vil det likevel ha fått fram mye ny informasjon om skipsgraven. Informasjonen kan brukes til digitale framstillinger av gravhaugen med omkringliggende landskap. Dette kan brukes i småfilmer i utstillingene i Nordvegen Historiesenter og til AR formidling ute i landskapet.

Kostnad og finansiering

Det er utarbeidet en samlet kostnadskalkyle og finansieringsplan for perioden 2022 – 2024, som har en kostnadsramme på kr 2 260 000. Før forprosjektet er ferdig, er det problematisk å lage en kostnadskalkyle for eventuelle arkeologiske utgravninger av Storhaug. Utgravninger må skje i regi av Arkeologisk museum/«Avaldsnes - Maktens havn», og skal i hovedsak finansieres av eksterne midler. Det forventes likevel at Karmøy kommune og Rogaland fylkeskommune gir tilskudd. Ved en eventuell rekonstruksjon, er det trolig Karmøy kommune som må skaffe finansieringen ved hjelp av kommunale, fylkeskommunale, statlige og private midler.

For å kunne dra mest mulig nytte av et pågående PhD-stipendiat er det viktig å komme i gang med forprosjektet så tidlig som mulig. I inneværende år foreslås den kommunale andelen på kr 250 000 dekkes innenfor eksisterende budsjett.

Rådmannens vurderinger

Skipsgravene på Storhaug og Grønhaug er av stor historisk verdi og har ikke fått den oppmerksomhet som de fortjener verken lokalt, regional, nasjonalt og internasjonalt. Vikingskip er det fremste symbolet for vikinger og viktigtid. Gjennom ny forskning vil disse skipene få mer og større oppmerksomhet i tiden som kommer. I første omgang er det viktig at det gjennomføres et forprosjekt som kan danne grunnlaget for det videre arbeidet. Rådmannen synes det også er positivt at denne planen vil være et samarbeid mellom flere aktører, både private aktører og offentlige institusjoner.

De kommunale kostnadene for 2022 dekken innenfor dagens rammer og at de ekstra kostnadene må innarbeides i kommende budsjett. Det anbefales også at det skal jobbes med å skaffe mer eksterne midler for å redusere kommunens kostnader.

Rådmannens konklusjon

Rådmannen anbefaler at man går videre med planen for ivaretagelse av skipsgravene ved Karmsundet.

Vedlegg:

PLAN FOR IVARETAKELSE AV SKIPSGRAVENE VED KARMSUNDET